

Sông nước Cà Mau

Đoàn Giỏi I. Kiến thức cơ bản

- Tác giả Đoàn Giỏi (1925 - 1989) quê ở tỉnh Tiền Giang, biết oản từ thời kì kháng chiến chống thực dân Pháp (1946 – 1954). Tác phẩm của Đoàn Giỏi thường viết về cuộc sống, thiên nhiên và con người ở Nam Bộ.
- Tác phẩm “Đất rừng phương Nam” (1957) là truyện dài nổi tiếng nhất của Đoàn Giỏi. Truyện kể về quãng đời lưu lạc của bé An - nhân vật chính - tại vùng đất rừng U Minh, miền Tây Nam Bộ trong những năm đầu cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp. Qua câu chuyện về cuộc lưu lạc của An, tác giả đưa người đọc đến với cảnh thiên nhiên hoang dã mà rất phong phú, độc đáo và cuộc sống của con người ở vùng đất cực nam của Tổ quốc. “Đất rừng phương Nam” đem đến cho bạn đọc những hiểu biết phong phú và lòng yêu mến đối với thiên nhiên, con người ở vùng đất ấy.

• Nội dung đoạn trích

Bài văn "Sông nước Cà Mau" trích từ chương XVIII truyện “Đất rừng phương Nam” của Đoàn Giỏi. Tên bài do người biên soạn đặt.

Đoạn trích đã tái hiện lại một cách chân thực sinh động cảnh sông nước Cà Mau hoang dã, rộng lớn rất đáng yêu và nhịp sống trù phú trên sông nước của con người vùng cực nam của Tổ quốc.

Đoạn trích còn thể hiện sự quan sát tinh tế, cách miêu tả cảnh sắc độc đáo đậm màu sắc ngôn ngữ Nam Bộ của Đoàn Giỏi.

II, Hướng dẫn đọc - hiểu văn bản

Câu 1. Bài văn miêu tả cảnh gì? Theo trình tự như thế nào? Dựa vào trình tự miêu tả, em hãy tìm bố cục của bài văn. Hãy hình dung vị trí của người miêu tả, vị trí ấy có thuận lợi gì?

- Nội dung miêu tả

Bài văn miêu tả cảnh sông nước Cà Mau, theo trình tự từ bao quát đến cụ thể, với những nét rất độc đáo, sinh động.

- Bố cục: Gồm ba đoạn

+ Đoạn 1 (từ đầu đến màu xanh đơn điệu): Ấn tượng ban đầu về phong cảnh thiên nhiên Cà Mau.

+ Đoạn 2 (tiếp theo đến khói sóng ban mai): Cảnh sông nước Cà Mau: Các địa danh và dòng sông Năm Căn hùng vĩ.

+ Đoạn 3 (phần còn lại): Cảnh Chợ Năm Căn. - Vị trí người miêu tả:

+ Vị trí của người miêu tả là người ở trên thuyền, dọc theo dòng sông, là người đang tận mắt chứng kiến những cảnh vật đang hiện lên trên dòng sông, và hai bờ sông (người trong cuộc).

+ Cảnh miêu tả vì vậy trở nên rất sinh động, cụ thể như thước phim quay chậm diễn ra trước mắt người đọc.

Câu 2. Trong đoạn văn (từ đầu đến lặng lẽ một màu xanh đơn điệu) tác giả đã diễn tả ấn tượng ban đầu bao trùm lên sông nước vùng Cà Mau. Ấn tượng này như thế nào? Và được cảm nhận qua giác quan nào?

* Ấn tượng ban đầu của tác giả:

Đó là sông ngòi kênh rạch chằng chịt bủa giăng chi chít như mạng nhện. Làm cho tác giả bị choáng ngợp bởi những dòng chảy liên thông, giao vào nhau không biết đâu là điểm khởi đầu, và không biết nơi nào là kết thúc như “thiên la địa võng” bủa vây lấy con người.

* *Cách cảm nhận:*

Ấn tượng về vùng sông nước Cà Mau được cảm nhận vừa bằng thị giác (nhìn) và vừa bằng thính giác (nghe).

- Hình ảnh được cảm nhận bằng thị giác:

+ Hệ thống sông rạch chi chít.

+ Những sắc xanh điệu vợi: Trời xanh, nước xanh, cây xanh

- Hình ảnh được cảm nhận bằng thính giác:

+ Tiếng rì rào bất tận của rừng.

+ Tiếng sóng rì rào của biển.

Câu 4. Em hãy đọc/ kể lại đoạn văn từ “Thuyền chúng tôi chèo thoát qua” đến “Sương mù và khói sáng ban mai” và trả lời các câu hỏi.

a) Sự hùng vĩ của dòng sông và rừng được

* Sự hùng vĩ của dòng sông Năm Căn:

- Dòng sông mênh mông, rộng hơn ngàn thước.

- Nước âm âm đổ ra biển ngày đêm như thác.
- Cá bơi hàng đàn đen trũi nhô lên, hụp xuống như người bơi ếch giữa những đầu sóng trắng.

* Sự hùng vĩ của rừng đước:

- Dựng lên cao ngất như dãy trường thành vô tận.
- Mọc dài theo bãi tắm tấp lóp này chồng lên lớp kia ôm lấy dòng sông
- Màu xanh lá mạ, màu xanh rêu, màu xanh chai lọ, loà nhoà ẩn hiện trong sương mù và khói sáng ban mai.

* Nhận xét:

Rừng đước và dòng sông Năm Căn cả hai rất tương xứng với nhau về tầm vóc, về sự hùng vĩ, to lớn và bất tận. “Rừng đước như một bản tình ca mượt mà sóng đôi với cái âm hưởng sục sôi đổ ra biển của sông Năm Căn ngày đêm như thác”.

(Vũ Dương Quỹ)

b) Trong câu: “Thuyền chúng tôi chèo thoát qua kênh Bọ Mắt, đổ ra con sông Cửa Lớn, xuôi về Năm Căn”.

- Những động từ chỉ hoạt động của con thuyền: Thoát, đổ, xuôi.
- Nếu ta thay đổi trình tự những động từ ấy trong câu tất yếu sẽ ảnh hưởng đến nội dung diễn đạt, câu văn sẽ mất đi sự hợp lí và sự miêu tả theo trình tự từ trước đến sau.

- Nhận xét về sự chính xác:

- + Từ thoát diễn tả con thuyền đi từ chỗ hẹp ra chỗ rộng.
- + Từ để miêu tả dòng sông đổ dốc xuống, dòng chảy nhanh và mạnh, sau khi thoát khỏi sự chật hẹp giờ đây được vẫy vùng ào ạt.
- + Từ xuôi thể hiện sự thoải mái êm ả của dòng chảy sau khi đã được (định hình qua chặng đường thoát và đổ) quãng đường hẹp và dốc.

= Như vậy, thứ tự các động từ này là không thể thay đổi, cách dùng từ của nhà văn rất chính xác, tinh tế.

c) Những từ ngữ miêu tả màu sắc của rừng đước.

- Màu xanh lá mạ, màu xanh rêu, màu xanh chai lọ.

- Đó là tầng bậc những màu sắc khác nhau của rừng đước
 - Rừng đước đang vào thời kì thay áo mới với những lá già qua màu xanh chai lợt đang được thay thế bằng những chiếc lá mới màu xanh rêu – và cả những chồi non đang trỗi dậy dần dần màu xanh lá mạ.

Câu 5. Những chi tiết nào về hình ảnh chợ Năm Căn thể hiện được sự tấp nập đông vui, trù phú và độc đáo của chợ vùng Cà Mau? Hình ảnh chợ Năm Căn

* Đó là ngôi chợ trù phú, tấp nập, đông vui.

- Những bến rộn rã nhộn nhịp
- Những lò than hàn gỗ sản xuất loại than củi nổi tiếng nhất miền Nam.
- Những ngôi nhà bè, ban đêm ánh đèn Măng Sông chiếu rọi.
- Món xào nấu kiểu Trung Quốc hoặc một đĩa thịt rừng nướng ướp kiểu địa phương kèm theo vài cút rượu.
- Có thể mua từ cây kim cuộn chỉ, những vật dụng cần thiết, một bộ quần áo may sẵn hay một bộ nữ trang đắt giá.

* Đó là ngôi chợ rất độc đáo (chợ nổi trên sông):

- Nằm sát gần bên bờ sông.
- Thuyền chài, thuyền đẩy, thuyền lưới, thuyền buôn dập dềnh trên sóng... như một khu phố nổi.
- Người ta có thể mua tất cả mọi thứ mà không cần bước ra khỏi thuyền.

* Đó là ngôi chợ hoà trộn nhiều màu sắc văn hoá:

- Những người con gái Hoa Kiều bán hàng xởi lởi.
- Những người Chà Châu Giang bán vải.
- Những bà cụ già người Miên bán rượu.
- Đủ các giọng nói lúi lỏ, đủ kiểu ăn vận sặc sỡ.

Như chính tác giả đã kết luận: “Năm Căn có cái bề thế của một trận “anh chị rừng xanh” đứng kiêu hãnh phô phang sự trù phú của nó trên vùng đất cuối cùng của Tổ quốc”.

Câu 6. Qua bài văn này, em cảm nhận được gì về vùng Cà Mau cực nam của Tổ quốc?

Qua bài văn chúng ta cảm nhận về Cà Mau cực nam của Tổ quốc là một mảnh đất với những ấn tượng nổi bật sau:

- Đó là một vùng đất bởi những sông ngòi, kênh rạch chằng chịt như mạng nhện.
- Là một vùng đất hoang sơ, xa xôi ít người biết đến.
- Là một vùng đất hùng vĩ bởi con sông Năm Căn mênh mông cuộn cuộn và những rừng đước bạt ngàn vô tận.
- Là một vùng đất với cách họp chợ rất độc đáo dập dềnh trên sóng nước.
- Là một vùng đất hội tụ nhiều màu sắc văn hoá của nhiều dân tộc khác nhau.

=> Tóm lại, Cà Mau là một nơi độc đáo hấp dẫn vẫy gọi bước chân con người đến tìm hiểu, khám phá.

III. Hướng dẫn luyện tập

Câu 1. Viết một đoạn văn trình bày cảm nhận của em về vùng quê Cà Mau qua bài “Sông nước Cà Mau” đã học.

Bài “Sông nước Cà Mau” đã đưa đến cho em ấn tượng rất đặc biệt, ban đầu em cứ ngỡ rằng đây là mảnh đất hoang vu không dấu chân người, ai ngờ đây lại là một vùng đất rất trù phú, màu mỡ với nhiều cảnh trí hấp dẫn mới lạ. Chợ lại ở ngay trên mặt sông, đi lại chủ yếu bằng ghe thuyền không phải là đi bộ hay đi xe như ở những nơi khác, những tên gọi các địa danh rất giản dị theo đặc điểm riêng mà gọi, chứ không theo các từ Hán Việt mỹ lệ như ở miền Bắc. Động mãi trong tâm trí em là những rừng đước bạt ngàn với màu xanh diệp vơi nghìn trùng và dòng sông Năm Căn mênh mông hùng vĩ. Em sẽ cố gắng để một ngày đó được đến Cà Mau chứng kiến tận mắt và để có thể ngồi trên thuyền thò tay xuống bắt cá và ăn món ba khía trộn tỏi ớt. Tóm lại, bài văn đã đưa đến cho em sự yêu thích, sự tò mò hấp dẫn.

Câu 2. Hãy kể tên một vài con sông ở quê hương em, hoặc địa phương mà em đang ở, giới thiệu vắn tắt về một trong những con sông ấy.

- Tên những con sông ở quê hương em:

Quê nội và quê ngoại em đều ở Thừa Thiên Huế – dải đất miền Trung tuy ngắn, hẹp nhưng bù lại có rất nhiều dòng sông đẹp: Sông Bò, sông Truồi, sông Ô Lâu, sông Hương, sông An Cựu.

- Giới thiệu về sông Hương:

Nói đến Huế, không ai không biết đến Sông Hương. Sông Hương nằm giữa ngay lòng thành phố chia thành phố ra làm hai Bắc Sông Hương và Nam Sông Hương. Đặc tính của dòng sông cũng giống như tên gọi của nó: Dòng sông thom bời vậy mà dòng sông rất mực hiền hoà, êm đềm thơ mộng: “Sông Hương rất mực lững lờ, chảy như không chảy đôi bờ cũng quên”. Màu nước dòng sông xanh trong diệu vợi, một màu xanh đến quyến rũ. Những đêm trăng lên xuôi theo những con thuyền rồng bạn có thể nghe những bài ca Huế ngọt ngào trên dòng sông, còn ban ngày dọc theo dòng sông đi lên phía thượng nguồn bạn có thể đến thăm điện Hòn Chén, Lăng Minh Mạng, Lăng Gia Long và những dãy núi uy nghi trùng điệp... Giả sử nếu không có sông Hương, thì Huế có còn là Huế nữa không nhỉ?